

ЛИТЕРАТУРА:

1. Архивите на Държавна сигурност (ДС), обработени от журналиста Христо Христов / <http://desebg.com> / последен достъп до източника: 15.04.2013 г.; 2. „Дзифт“ – официален сайт на филма <http://www.zifthemovie.com> / последен достъп до източника: 15.04.2013 г.; 3. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка // Известия РАН. – СЛЯ. – 1993. – №1. – С. 3-9; 4. Музей на социалистического изкуство // Уикипедия / последен достъп до източника: 15.04.2013 г.)

Переверзев Д.І. (Київ, Україна)

Відображення міфологічної картини світу в українських рефлексів ностратичних та бореальних назв тварин

Автор статті застосовує здобутки вивчення віддаленої спорідненості мов для хронологічної стратифікації власне українських назв тварин, показуючи зв'язок мови з міфологічними уявленнями доісторичної людини.

Ключові слова: історична лексикологія, українська мова, міфологічна картина світу, ностратична надродина мов, бореальна прамова, віддалена спорідненість мов.

Автор статьи применяет результаты изучения отдаленного родства языков для хронологической стратификации собственно украинских названий животных, показывая связь языка с мифологической картиной мира доисторического человека.

Ключевые слова: историческая лексикология, украинский язык, мифологическая картина мира, ностратическая макросемья языков, бореальный праязык, отдаленное родство языков.

The author of the present article maintains results of distant language kinship studies for chronological stratification of native Ukrainian animal names and underlines connection between language and mythological outlook of prehistoric human.

Key words: historical lexicology, Ukrainian language, mythological outlook, Nostratic language macrofamily, boreal parent language, distant language kinship.

Актуальність порушуваних у статті проблем пояснюється потребою інтердисциплінарного вивчення етапів формування українського лексичного фонду, успадкованого від попередніх етапів мовного розвитку (праслов'янського, індоєвропейського, ностратичного, бореального) та світоглядної інтерпретації мовознавчих висновків. Обрана тематична група лексики – назви тварин – має якнайважливіше значення для розуміння стародавніх етапів формування української мови та світогляду, у межах якого відбувалася слово- та мовотворчість.

Новизна статті визначена кількома чинниками. По-перше, зазвичай у славистиці та україністиці дослідження формування лексичного складу сучасних слов'янських мов, у тому числі й української, обмежувалося рівнем індоєвропейської реконструкції, натомість порівняльно-історичне мовознавство останніх двох-трьох десятиліть має значні успіхи у вивченні міжродинних мовних зв'язків, і відповідно, здійснено відчутний поступ у реконструкції мовних станів, що передували не тільки відокремленню індоєвропейської мови від ностратичної, а й етапів, що слугували вихідним станом для всього подальшого розвитку людської мови узагалі, а зокрема і слов'янських та української.

Міра вивченості питання. Як в українській, так і в світовій славистиці та індоєвропейистиці порушувалися проблеми часової стратифікації та світоглядної інтерпретації назв тварин [3; 2; 30]. Лексичний склад ностратичної та бореальної (за термінологією сайту Starling) ґрунтовно висвітлений у лексикографічних працях В.М. Ілліч-Світича, А.Б. Долгопольського, М.Д. Андреева, а також у етимологічній базі Starling, створеній колективом учених на чолі з С.О. Старостіним [1; 13; 31; 32]. Міфологічна інтерпретація назв тварин здійснена у численних публікаціях В.В. Іванова, В.М. Топорова (див. [5 – 12; 20 – 29]).

Місце статті в проблематиці інших досліджень автора. Інші статті автора порушують проблеми часової стратифікації та світоглядної інтерпретації суміжних із проблематикою теперішньої розвідки, зокрема: зв'язки української лексики поза межами ностратичної надродини [18] та структурні особливості таких зіставлень [17], збереження рефлексів бореальної прамови в сучасній українській мові згідно з реконструкціями бореального кореневого фонду М.Д. Андреева [16] та ін.

Мета дослідження – показати етапи формування українського кореневого фонду від найдавніших етапів (ностратичного та бореального) і до сьогодні, провести комплексну світоглядну інтерпретацію причин збереження певних назв тварин у сучасній українській мові, виникнення яких датується часом появи не тільки ностратичної мовної єдності (приблизно від 15 тис. до н.е. до 11 тис. до н.е. [4]).

Методи, застосовані у статті – це передовсім діахронічний аналіз із галузі історичної семасіології, а також культурологічна інтерпретація, розроблена у межах ритуально-міфологічного підходу до розглянутої проблематики.

Роль тварини у світогляді первісного суспільства може бути розглянута у кількох планах. Передовсім із світоглядної точки зору та самоідентифікації у світі людина палеоліту не протиставляла себе тварині, про що свідчать як відомості археології (серед наскальних зображень палеоліту майже немає

людини, натомість присутні численні зображення тварин [28]), так і лінгвістики (у багатьох мовах, зокрема й українській, збереглися однакові назви частин тіла і частин людини, а також назви дій і фізичних станів).

Із точки зору міфологічного світогляду тварина, а точніше, її образ та комплекс уявлень, пов'язаних із певним видом тварин, була вписана у значно ширший знаковий контекст: вона мислилася як репрезентант певної частини світобудови (нижній світ – плазуни і риби, середній – чотириногі ссавці тощо, верхній – птахи, летючі комахи), стихій, частин світу, властивостей природних речовин. Тотемізм приписував тваринам-першопредкам функції культурних героїв, що відбилося у подальшому розвитку міфології культурно розвинутих народів – єгиптян, греків, римлян, антропоморфні боги яких зберігали або ознаки тварин, або тварину-атрибут бодай на рівні сталих епітетів.

Однак крім чинників ідеологічного плану на формування та збереження ностратичних назв тварин безпосередньо пивала і сільськогосподарська діяльність – тваринництво (на ранніх етапах, коли домінантною формою господарювання було привласнення, таку функцію відіграло полювання).

Українські рефлексі ностратичних назв тварин за ностратичним словником В.М. Ілліч-Світича налічують 7 одиниць. Серед них є назви звіра взагалі:

93. *gUjRa «дикий (звір)» – алт., і.-є. **ghuer-* «дикий (звір)» – укр. *звір*; назва хижака:

270. **Luk.a* «дрібний хижак» – картв., урал., алт., і.-є. **luk-/lunk-* «рись» – укр. *рись*;

назва нехижих трав'янистих тварин:

135. **'ili* «олень» – драв., алт., і.-є. **hel-n-* «олень» – укр. *олень, лань*;
назва птаха:

159. **kara-akura-* «журавель» – с.-х., урал., драв., алт., і.-є. *gerH «журавель» – укр. *журавель, курликати* (від звуконаслідування *курли*),
комахи та інших безхребетних:

234. **K.ora* «гризти, черв'як» – алт., і.-є. **kur-mi-* «черв'як», **k'er-* «розжовувати, розмелювати» – укр. *черв, черва, черв'як*;

312. ? **mat.a* «черв'як» – картв., і.-є. **mot-* «черв'як, личинка комах» – укр. *мотиль*;

338. ? **purca / pulca* «блоха» – с.-х., алт., і.-є. **bhlus-/plus-* «блоха» – укр. *блоха*.

Українські рефлексі ностратичних назв тварин за ностратичним словником А.Б. Долгопольського [31] налічують 30 одиниць. Серед них є назви, що стосуються тварин узагалі:

947. *kUřV «молода тварина, дитя» – с.-х., алт., драв., і.-є. *g^werb^h- «недорослий, маля тварини» – укр. *жероб'я*;

тільки певного класу тварин (за первісними уявленнями, для яких були релевантні ролі у харчових ланцюжках, а не таксономічна належність тварини):

1307. *Lungae^s «хижий звір» – с.-х., алт., і.-є. *lunk- «рись» – укр. *пись*.

Проте такі назви із узагальненим значенням є менш характерними, адже найчисленніші назви належать окремим видам тварин. Серед них дрібні ссавці (гризуни та малі хижаки):

70. *Ur^v (ba) «білка» – с.-х., драв., урал., алт., і.-є. *wer- «білка» – укр. *вивірка*;

1390. *muksa ~ *mugza «миша, кріт тощо» – урал., алт., картв. ?, с.-х. ?, і.-є. *mus «миша» – укр. *миша*;

1079. *k.un(r) «невеликий хижак (куниця, тхір, дикий кіт тощо)» – с.-х., алт., і.-є. *keun-/*koun- «куниця» – укр. *куниця*.

Ряд назв відображає перехід тварин від дикого до одомашненого стану:

749. *Γ^oW^v «дика вівця/коза» – с.-х., алт., і.-є. *x^woWI «вівця» – укр. *вівця*;

816. *H^æ1R^v «коза, вівця» – с.-х., і.-є. *her(i)- «ягня, козеня» – укр. *ярка*;

89. *1[?]Δ¹š^Γ1[?]h²Δ^v «вепр» – алт., с.-х., і.-є. *sus-, *suwos «(дика чи одомашнена) свиня» – укр. *свиня*;

1133. *K.ERu «олень, косуля» – алт., урал., і.-є. *kerwo-/*krwo- «олень» – укр. *корова*.

У наведених прикладах видно, що найдавніші назва належать до класу диких тварин, проте назви, питомі в сучасній українській мові, позначають одомашнених тварин.

Однак деякі тварини, що відображено і в їх теперішній назві, зберегли дикий спосіб життя:

142. *ζ^vρ^vΔ^vR^v «дикий кабан» – с.-х., і.-є. *Hepero- «кабан» – укр. *вепр*.

Широко представлені і назви птахів:

635. *g^ā1m¹Δ¹śa «водоплавний звір, птах» – урал., с.-х., і.-є. *g^hans- «гусак» – укр. *гусак, гуся*;

741. *Yer[?]Δ^v «сокіл» і под. л – с.-х., драв., і.-є. *xer-/*xor- «сокіл, великий птах» – укр. *орел*;

921. *kur^v ~ *kar^v «журавель» – с.-х., урал., драв., алт., і.-є. *gerH-

«журавель» – укр. *журавель*;

1109а. **k.apU* «птаха» – с.-х., драв., картв., і.-е. **kops-* «чорний дрізд» – укр. *кіс* «чорний дрізд»;

1201. **K.ori^sE* «будь-який куроподібний птах» – с.-х., алт., драв., і.-е. **kwour(o)*- «куроподібна дичина» – укр. *кура*, *куриця*.

Помітно, що назви птахів відображають доволі пізні одомашнення низки видів, адже, наприклад, етимологічний попередник власне української назви куриці ще на індоєвропейському етапі позначав дичину, об'єкт полювання.

На прикладі назв комах та інших дрібних безхребетних помітно, що таксономічне членування на види розглядало тварин за їх морфологічну подібність, і тому назва черв'яка і личинки комахи збігалися:

190. *búka «кусюча комаха (гедзь, комар)» – с.-х., карт., алт., і.-е. **bhouk-/bhuk-* «бджола» – укр. *бджола*;

1093. *kEnit «воша, гнида» – с.-х., і.-е. **knid-* «воша, гнида» – укр. *гнида*;

1196. **ḳERH₂∇ǰ∇* «шершень, оса» – картв., с.-х., і.-е. **ksr-r/en-* «шершень» – укр. *шершень*;

1488. *muse «комаха, муха, мураха» – алт., драв., картв., с.-х., і.-е. **mus-/mous-* «муха» – укр. *муха*;

1506. **m^haʔi¹t∇* «черв, личинка, невелика комаха» – картв., алт., і.-е. **mat-* (**mot-*) «черв, личинка» – укр. *мотиль*;

1714. *paLuCa «кусюча комаха (блоха, комар, кліщ)» – с.-х., алт., і.-е. **b^hlus-/plus-* «блоха» – укр. *блоха*.

Дуже незначною мірою в сучасній українській мові збереглися назви риб:

1432. *meni «риба як клас» – с.-х., драв., урал., алт., і.-е. **ni-* «риба» – укр. *мень*.

Проте тварини відображені у мові не лише як живі істоти, а й як об'єкт промислів, тому важливими назвами є найменування частин тіла тварин з точки зору потреб людини в харчуванні, одязі тощо:

1408. **mU₁w₁T∇y∇* «тварина, м'ясо» – с.-х., алт., урал., і.-е. **melo-* «вівці і кози, мала/молода тварина» – укр. *маль*;

1486. **mǎf∇C∇* «нутроші тварин» – с.-х., урал., і.-е. **smerd-* «екскременти» – укр. *сморід*, *смердіти*;

1586. **naK.o* «м'які частини тіла тварин (печінка, кістковий мозок, смалець)» – урал., алт., і.-е. **yek^w-r(t-)* «печінка» – укр. *ікра*;

98. * $\hat{r}\hat{u}\hat{x}i$ «яйце» – с.-х., і.-е. **ou.(y)o* – укр. діал. *айо*.

Про невірнізнення людини себе самої на тлі тваринного світу свідчить, зокрема, те, що сучасна українська назва частини тіла людини – *палець* – первісно походить від назви частини тіла тварини – *пазура*:

1790. * $\hat{r}_\nabla R \nabla \hat{c}_1 X_1 \nabla$ «ніготь, пазур» – с.-х., картв., і.-е. **pr.st*- «палець» – укр. *перст, перстень*.

Найхарактерніша морфологічна ознака птахів у мові майже не змінилася з часів ностратичної єдності, про що свідчить така реконструйована праформа:

1787. *uryA «крило, перо» – с.-х., картв., алт., драв., і.-е. *(*s*)*per*- «крило, перо» – укр. *перо*.

Українські рефлексії бореальних і євразійських назв тварин за матеріалами етимологічної бази даних Starling [32] налічують 25 одиниць. Серед них фонетичну «історію» та семантичну еволюцію 13 коренів можна простежити до бореального рівня, який, згідно з концепцією укладачів етимологічної бази даних, передував утворенню того сегмента ностратичної прамови, який вони називають євразійською мовою (до її складу мала входити і праіндоевропейська мова):

Бореал. *HVLV «олень» – афроаз., син.-кавк., євраз. *elV «олень» – алт., урал., картв., дравід., чукч.-камч., і.-е. *el-n-, *el-k- «олень» – укр. *олень, лань*;

Бореал. *HVNKV «змія» – афроаз., син.-кавк., америнд., євраз. *anKV «змія» – картв., і.-е. **ang^w-i*- «змія» – укр. *вуж*;

Бореал. *HVRV «копитна тварина» – афроаз., євраз. *irV «копитна тварина» – урал., картв., дравід., і.-е. *er- «ягня, козеня» – укр. *ярка*;

Бореал. *KVLV «вид птаха» – афроаз., син.-кавк., африк., євраз. *kUV «вид птаха» – алт., урал., дравід., ескім.-алеут., чукот.-камч., і.-е. **kolomb-* (*kh-*) «голуб» – укр. *голуб*;

Бореал. *KVMV «вид комахи» – афроаз., австр., америнд., євраз. *KUmV «вид комахи» – алт., урал., ескім.-алеут., чукот.-камч., і.-е. **kam-* / -*e*- «джміль, шершень» – укр. *комар; джміль*;

Бореал. *KVNV «куниця» – афроаз., син.-кавк., австр., євраз. **k[un]V* «куниця» – алт., картв., і.-е. **kein-* «куниця» – укр. *куниця*;

Бореал. *KVNV «хробак, комаха» – афроаз., син.-кавк., австр., америнд., африк., євраз. *kwVŋV «хробак, комаха» – алт., картв., ескім.-алеут., і.-е. **k[o]nid-*, **gh[o]nid-* «гнида» – укр. *гнида*;

Бореал. *KVPV «вид птаха» – афроаз., євраз. *kVpV «вид птаха» – алт., урал., картв., дравід., чукот.-камч., ескім.-алеут., і.-е. **kops-* «дрізд» – укр.

kis «чорний дрізд»;

Бореал. *KVRV «антилопа» – афроаз., син.-кавк., австр., африк., євраз. *gujV «антилопа» – алт., урал., дравід., чукот.-камч., і.-є. **g'hwēr-* «дика тварина» – укр. *звір*;

Бореал. *KVRV «дитинча тварини» – афроаз., син.-кавк., євраз. **k^wVrV* «дитинча тварини» – алт., картв., дравід., і.-є. **kerw-* «олень, віл, корова» – укр. *корова*;

Бореал. *KVRV «журавель» – афроаз., син.-кавк., євраз. **kar-/ker-* «журавель» – алт., урал., дравід., і.-є. **geran-*, **geraw-*; **grū-* «журавель» – укр. *журавель*;

Бореал. *KVRV «черв'як» – афроаз., син.-кавк., євраз. *KorV «черв'як» – алт., урал., картв., дравід., ескім.-алеут., і.-є. **k^wrm-i-* «черв'як, гусінь» – укр. *чорний, червоний*;

Бореал. *PVRV «собака, вовк» – афроаз., син.-кавк., америнд., євраз. *bVrV «вид хижака» – алт., дравід., і.-є. **bher-* «ведмідь» – укр. *барліг*;

Решта коренів, відповідно – 12, простежуються до часів євразійської єдності:

Євраз. *ajVTV «качка» – алт., урал., дравід., і.-є. **anet-*, **nat-* «качка» – укр. *вутка, вутеня*;

Євраз. *balV «соболь, білка» – алт., дравід., і.-є. **bhel-* «білка, куниця, дикий кіт» – укр. *білка*;

Євраз. **č^wVHrtV* «вид птаха» – алт., і.-є. *(*s*)*trozd-* «вид птаха (дрізд?)» – укр. *дрізд*;

Євраз. *gwVrpV «молода тварина» – алт., дравід., і.-є. **g^werəbh-* «дитинча, молодняк» – укр. *жереб'я*;

Євраз. *HVrV «орел» – дравід., і.-є. **or-* <*PIH *H-*> «вид птаха, орел» – укр. *орел*;

Євраз. *kVpV «вид комахи» – алт., дравід., ескім.-алеут., і.-є. **kāp-/ē-* (-*ph-*?) «бджола, трутень» – укр. *бджола*;

Євраз. *kVpV «жаба, рептилія» – алт., картв., дравід., і.-є. **g^wēbhəw-*, **g^weubh-* «жаба, пуголовок» – укр. *жаба*;

Євраз. *KVrV «ворона» – алт., урал., і.-є. **k'oro-*, **k'woro-* «сорока, ворона» – укр. *сорока*;

Євраз. *kVrzV (~ -з-) «шершень, оса» – картв., і.-є. **k'erəs-*, **k'rās-* «шершень» – укр. *шершень*;

Євраз. *lokV «лисиця, рись» – алт., урал., картв., дравід., чукот.-камч., і.-є. **lūk's-*, **lūnk's-* «ристь» – укр. *ристь*;

Євраз. *mUjKV «плазувати; змія» – алт., і.-є. *(*s*)*mūk-* «плазувати» – укр. *смикати; смок* «змія»;

Євраз. *Vʒi «свиня» – картв., і.-є. **su-*, **su-k-* «свиня» – укр. *свиня*.

Позаностратичні зв'язки українських назв тварин згідно з дослідженнями О.С. Мельничук та В.Т. Коломієць відображені у їхньому спільному дослідженні [15]. Паралелі, наведені в ньому, свідчать про потребу відсунути нижчу часову межу початку формування сучасного питомого українського лексичного складу до часів, що передували утворенню ностратичної прамови, бо значна кількість назв тварин мають етимологічні відповідники і поза ностратичною надродинною мов у визнаних сьогодні межах:

Укр. *зуска* від прасл. – австронез. [15, 105];

Укр. *джміль* від прасл. – уральськ., америнд. [15, 105];

Укр. *джміль*, *комар* від прасл. – афразійськ., алт., австронез. [15, 101];

Укр. *журавель* від прасл. – уральськ., алт., афразійськ., сино-кавказ. [15, 105];

Укр. *олень* від прасл. – алт., дравід. [15, 102];

Укр. *серна* від прасл. – африк. [15, 104];

Укр. *серна* від прасл. – картвел. [15, 102].

Словник бореальних реконструкцій М.Д. Андрєєва [1] побудований на дещо відмінних засадах. Дослідник розглядає кожну назву тварини як цілий жмуток сем, які поєднувалися у свідомості мовців асоціативно (тварина, її морфологічні ознаки, її поведінка тощо).

18 бор. *PY-* «риба, по-риб'ячи, уколоти» – укр. *піскар*, *пічкур* [1, 62];

27 бор. *MW-* «миша, що гризе, тягнути» – укр. *умикати*, *миша* [1, 192];

32 бор. *GL-* «дзьоб, пташиний, клювати» – укр. *глитати*, *глитай*, *клювати*, *глиб* [1, 85];

35 бор. *GhN-* «гризти, жуйна тварина, прокушений» – укр. *гнида*, *гній* [1, 84];

40 бор. *KyW-* «собака, по-собачому, собачий» – укр. *світитися*, *свистіти*, *сич* [1, 51];

50 бор. *KwR-* «черв'як, звиватися, верткий» – укр. *черв'як*, *червоний* [1, 75 – 76];

55 бор. *GwL-* « жало, жалити, комаха» – укр. *жало*, *жалити*, *жолудь*, *жаль* [1, 69];

83 бор. *KyN-* «скойка, гулкий, трубити» – укр. [1, 83];

101 бор. *KXy-* «когтити, кіготь, пійманий» – укр. *кіготь*, *покров*, *крити*, *чесати*, *хапати* [1, 109 – 110];

118 бор. *VXy-* «бекати, овечий, козиний» – укр. *бекати* [1, 110 – 111];

119 бор. *GwXw-* «яловичина, коров'ячий, угноювати» – укр. *віл*, *гадити*, *гад* [1, 110];

157 бор. *NY-* «водити, з виводком, завзято захищаючи, що відчайдушно б'ється» – укр. *гніздо* [1, 186 – 187];

158 бор. *WL-* «волося, шерстистий, утеплятися» – укр. *волося, вовна, лис* [1, 190];

166 бор. *XyL-* «знизу вгору, здійснитися, шугнути» – укр. *лось* [1, 212–213].

Висновки. Усі розглянуті лексикографічні джерела виявляють деякі спільні тенденції, що можуть інтерпретовані з у кількох площинах.

По-перше, назви багатьох тварин датуються хронологічно тим часом, коли ще не відбулося розпаду прамови, що дала початок ностратичній мовній над родині, що дозволяє віднести їх до перших етапів розвитку людської мови.

По-друге, тварина сприймалася не тільки в межах біологічного розуміння цього поняття, а значно ширше, що відбилося в сучасних українських рефlekсах ностратичних коренів у широкому спектрі значень, яких у подальшому набули первісні корені.

По-третє, з міфологічної точки зору природним здається той факт, що більш різноманітно представлені у спільно ностратичному та бореальному кореневому фонді, рефlekси якого збереглися в українській мові, назви тварин вищого та середнього світу (птахи, комахи, ссавці), у той час як назви рептилій та комах представлені мінімально, адже вони, згідно з ритуально-міфологічними уявленнями, представляли нижчий світ.

Перспективи дослідження передбачають ширше залучення археологічних свідчень та відомостей інших суміжних гуманітарних наук (палеопсихології, етнопсихології, фольклористики, етнографії, історії), а також інтерпретації розглянутої тематичної групи лексики у межах ширших закономірностей, виявлених під час дослідження інших тематичних груп української лексики, у яких збереглися рефlekси ностратичних коренів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Андреев Н.Д.* Раннеиндоевропейский праязык / Николай Дмитриевич Андреев. – Л.: Наука, 1986. – 328 с.;
2. *Бенвенист Э.* Словарь индоевропейских социальных терминов / Э. Бенвенист. – М.: Прогресс, 1995. – 456 с.;
3. *Гамкрелидзе Т.В.* Индоевропейский язык и индоевропейцы: Реконструкция и историко-типологический анализ праязыка и протокультуры / Т.В. Гамкрелидзе, В.В. Иванов. – Тбилиси: Изд-во Тбилиского университета, 1984. – Т. 1–2. – 1328 с.;
4. *Дыбо В.А.* Ностратические языки / В.А. Дыбо, В.А. Терентьев // Языкознание. Большой энциклопедический словарь [глав. ред. В.Н. Ярцева]. – М.: Большая российская энциклопедия, 1998. – С. 338–339.;
5. *Иванов В.В.* Вепрь / В.В. Иванов // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1987. – Т. 1. – С. 232 – 233.;
6. *Иванов В.В.* Волк / В.В. Иванов // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1987. – Т. 1. – С. 242.;
7. *Иванов В.В.* Корова / В.В. Иванов // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – Т. 2. – С. 5 – 6.;
8. *Иванов В.В.* Медведь /

В.В. Иванов, М.Н. Соколов, В.Н. Топоров // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – Т. 2. – С. 128 – 130; **9. Иванов В.В.** Орел / В.В. Иванов, В.Н. Топоров // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – Т. 2. – С. 258–260; **10. Иванов В.В.** Птицы / В.В. Иванов, В.Н. Топоров // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – Т. 2. – С. 346 – 349; **11. Иванов В.В.** Пчела / В.В. Иванов, В.Н. Топоров // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – Т. 2. – С. 354–356; **12. Иванов В.В.** Змей / В.В. Иванов // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1987. – Т. 1. – С. 468 – 471; **13. Иллич-Свитыч В.М.** Опыт сравнения ностратических языков / Владислав Маркович Иллич-Свитыч. – М., 1971–1984. – Т. 1–3; **14. Мелетинский Е.М.** Ворон / Е.М. Мелетинский // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1987. – Т. 1. – С. 245 – 247; **15. Мельничук О.С.** Глибинні етимологічні зв'язки в лексиці слов'янських мов / О.С. Мельничук; В.Т. Коломієць // Слов'янське мовознавство. ІХ Міжнародний з'їзд славістів, Братислава, 30 серпня – 8 вересня 1993 р.: Доповіді. – К.: Наукова думка, 1993. – С. 98–112; **16. Переверзев Д.І.** Словник бореальних реконструкцій М.Д. Анресєва як джерело інтерпретації шляхів формування найдавнішого кореневого фонду української мови / Д.І. Переверзев // Мова та історія. – К., 2013. – Вип. 248. – С. 51–71; **17. Переверзев Д.І.** Відповідники найдавніших коренів української мови в мовах інших мовних родин і надродин у дослідженні О.С. Мельничука і В.Т. Коломієць: структурний аспект / Д.І. Переверзев // Мова та історія. – К., 2013. – Вип. 249. – С. 13–39; **18. Переверзев Д.І.** Тематична класифікація відповідників найдавнішої української лексики за межами індоєвропейської родини за дослідженнями О.С. Мельничука і В.Т. Коломієць / Д.І. Переверзев // Мова та історія. – К., 2013. – Вип. 250. – С. 4–26; **19. Соколов М.Н.** Насекомые / М.Н. Соколов // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – Т. 2. – С. 202 – 203; **20. Топоров В.Н.** Козел / В.Н. Топоров // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – Т. 2. – С. 663–664; **21. Топоров В.Н.** Кот / В.Н. Топоров // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – Т. 2. – С. 11; **22. Топоров В.Н.** Лиса / В.Н. Топоров // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – Т. 2. – С. 57; **23. Топоров В.Н.** Мышь / В.Н. Топоров, М.Н. Соколов // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – Т. 2. – С. 190 – 191; **24. Топоров В.Н.** Овца / В.Н. Топоров // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – Т. 2. – С. 237–238; **25. Топоров В.Н.** Оса / В.Н. Топоров // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – Т. 2. – С. 264; **26. Топоров В.Н.** Рыба / В.Н. Топоров // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – Т. 2. – С. 391 – 393; **27. Топоров В.Н.** Яйцо мировое / В.Н. Топоров // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.:

Советская энциклопедия, 1988. – Т. 2. – С. 681; **28.** *Топоров В.Н.* Животные / В.Н. Топоров // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – Т. 1. – С. 440–449; **29.** *Топоров В.Н.* Лось / В.Н. Топоров // Мифы народов мира [глав. ред. С.А. Токарев]. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – Т. 2. – С. 69 – 70; **30.** *Трубачев О.Н.* Происхождение названий домашних животных в славянских языках: (этимологические исследования) / Олег Николаевич Трубачев. – Москва: Издательство Академии наук СССР, 1960. – 114 с.; **31.** *Dolgopolsky A.* Nostratic Dictionary / Aharon Dolgopolsky. – Cambridge: McDonald Institute for Archeological Research, 2006. – 3116 p.; **32.** Starling [електронна етимологічна база даних] [Електронний ресурс] Режим доступу: starling.ru.

Підкуймуха Л.М. (Київ, Україна)

Лексичні запозичення в батярському жаргоні міжвоєнного Львова

Статтю присвячено дослідженню лексичних запозичень у батярському жаргоні міжвоєнного Львова. Здійснено аналіз семантичного складу та функціональних особливостей запозичених лексем. Описано представлення цієї лексики в західноукраїнських словникових працях, а також у словниках загальнонаціональної української мови.

Ключові слова: запозичення, батярський жаргон, лексика.

Статья посвящена исследованию лексических заимствований в батярском жаргоне межвоенного Львова. Осуществлен анализ семантического состава и функциональных особенностей заимствованных лексем. Описано представление этой лексики в западноукраинских словарных работах, а также в словарях общенационального украинского языка.

Ключевые слова: заимствование, батярский жаргон, лексика.

The article is devoted to investigation of lexical borrowings in the batyiar jargon. The analysis of semantic composition and functional features of loanwords are made there. Lexicographic presentation of this vocabulary in Ukrainian dictionaries is described.

Key words: borrowing, batyiar jargon, vocabulary.

Лексичні запозичення – один із способів поповнення словникового складу будь-якої мови. Розгляд проблеми міжмовного контактування представлений в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних лінгвістів: Й. Дзедзелівського, Ю. Жлуктенка, М. Кочергана, П. Лизанця, Г. Меліки, В. Німчука, І. Сабадоша, С. Семчинського, У. Вайнрайха, Е. Гаугена та ін.

Д. Будняк, визначаючи «лексичне запозичення», поєднує аспекти діакронії та синхронії і пропонує таку дефініцію: «Лексичне запозичення –